

8) Tholin, J. (2008). Learner autonomy, self-directed learning and assessment: lessons from Swedish experience. *Independence*. 43, 9-12.

ВЗАИМООЦЕНИВАНИЕ И САМООЦЕНИВАНИЕ КАК КЛЮЧЕВЫЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ АВТОНОМНОГО ОБУЧЕНИЯ БАКАЛАВРОВ В УСЛОВИЯХ УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Лавриш Ю.Э.

Аннотация. Современная европейская образовательная политика предусматривает взаимозависимость между экономическим развитием общества и уровнем сформированности профессиональных компетентностей. В статье рассмотрены вопросы развития автономного обучения с помощью применения стратегий альтернативного оценивания. Навыки автономного обучения и саморазвития являются важными компонентами профессиональной компетентности, предполагает способность принимать ключевые решения, брать на себя ответственность за результаты профессиональной деятельности и осуществлять критическую рефлексию. Автор анализирует результаты педагогического наблюдения, целью которого было продемонстрировать влияние взаимооценивания и самооценки на развитие навыков автономного обучения бакалавров. Результаты наблюдения показали, что умение критической рефлексии стимулируют развитие навыков автономного обучения и способствуют формированию навыков критического мышления и самоорганизации.

Ключевые слова: автономное обучение, взаимооценивание, самооценка, рефлексия, педагогическое наблюдение.

PEER- ASSESSMENT AND SELF-ASSESSMENT AS KEY FACTORS FOR THE DEVELOPMENT OF AUTONOMOUS LEARNING SKILLS FOR BACHELORS AT UNIVERSITIES

Lavrysh Yu.

Abstract. Modern European educational policy determines the correlation between economic development of society and the level of professional competencies. The article deals with the issues of the development of autonomous learning through the use of alternative assessment strategies. Autonomous learning and self-development skills are important components of the professional competence, which involve the ability to make key decisions, take responsibility for the results of professional activity and carry out critical reflection. The author analyzes the results of pedagogical observation, the purpose of which was to demonstrate the impact of self-assessment and peer-assessment on the development of bachelor's autonomous learning skills. The results of the observation have proved that skills of critical reflection stimulate the development of autonomous learning skills and contribute to the formation of critical thinking and self-organization.

Key words: autonomous learning, self-assessment, peer-assessment, reflexive skills, pedagogical observation.

УДК 378.147

РОЛЬ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

О.М. ЛИСЕНКО, кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти педагогічного факультету

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Анотація. У статті подано розуміння «цінностей» ученими різних галузей та різних держав. Окремо проаналізовано поняття «духовні цінності», і зазначено, що у науці нема однозначного визначення. Доведено, що саме ціннісні орієнтації є надзвичайно важливими у процесі навчально-виховного процесу. Аргументовано, що виховання

духовних цінностей у студентів сприятиме формуванню якісної, сучасної особистості, яка зможе повноцінно функціонувати у сучасному суспільстві.

Ключові слова: цінності, духовні цінності, ціннісна парадигма викладача.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями: аналіз наукової літератури та вивчення практичного досвіду свідчать про те, що до сьогоденного дня в науці немає однозначного поняття «духовні цінності» і уявлень про їх основні складові, що не дозволяє конкретизувати, оптимізувати і структурувати навчально-виховний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: У наукових дослідженнях останніх десятиліть осмислено природу і сутність цінностей у контексті філософського, психологічного і педагогічного підходів; на їхній основі нами виокремлено притаманні для них аксіологічні аспекти:

*аксіогенез особистості та механізми формування і розвитку її ціннісних орієнтацій (З. Карпенко, Д. Леонт'єв, Г. Олпорт, Г. Радчук та ін.);

*питання цінностей освіти (І. Бех, І.Зязюн, В.Кремінь, О. Сухомлинська та ін.),

*педагогічних цінностей, їх змісту та класифікації (С. Вершловський, В. Кузнєцова, О. Савченко, В. Сластьонін та ін.),

*механізми сприяння професійно-особистісній самореалізації та розвитку особистості в її професійному становленні (О. Бондарчук, В. Гриньова, Е. Зеєр, Л. Карамушка, О. Кочарян, П. Лушин, С. Максименко, М. Марусинець, Ю. Швалб, Т. Яценко та ін.);

*професійно-ціннісні орієнтації майбутнього педагога (Н. Асташова, С. Камінська, О. Коростельова, З. Курлянд, Г. Лисенко, О. Мартинюк, Н. Нікітіна, В. Семиченко С. Хмара, М. Чаїнська та ін.),

*психокорекція особистісних якостей (О. Солодухова та ін.);

*методи діагностики ціннісних орієнтацій особистості (Л. Бурлачук, Л. Смирнов, А. Серий та ін.);

*ціннісні орієнтації студентів (Н. Антонова, Н. Максимчук, О. Научитель, Л. Романюк, М. Шевчук та ін.);

*реалізація гуманістично-ціннісного підходу та ін. (О.Бондарчук, Н.Клокар, Н.Протасова та ін.);

*психологічна «перебудова установок» педагогічних фахівців у системі підвищення кваліфікації та ін.

Мета статті: довести, що духовні цінності спрямовують освітній, професійний і соціальний рівні самовизначення особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження: дотримуючись визначення поданого С. Рубінштейном, що цінність – це значущість для людини чогось у світі, і визнається лише та цінність, що здатна виконувати найважливішу ціннісну функцію – функцію орієнтира поведінки. Ціннісна орієнтація проявляється в певній спрямованості свідомості і поведінки, що виявляються в суспільно значущих справах і вчинках [9, с.148].

У науковому доробку учених недостатньо представлена цілісна картина духовних цінностей, яка розкриває їх зміст, прояв і формування в процесі професійної підготовки студентської молоді. Т. Гоббс вперше ставить питання про суб'єктивність, відносності цінностей, оскільки «те, що одна людина називає мудрістю, інший називає страхом; один називає жорстокістю, а інший - справедливістю і т. п.». [1, с.65].

Б. Спіноза ще більш критично ставиться до ціннісних понять, що є, за його словами, лише «забобонами», які тільки заважають досягненню людьми свого щастя. Він вважає очевидним, що «розумна людина вибере собі за мету свою користь» [9, с. 90].

Поняття «цінності» та «ціннісні орієнтації» неодноразово були у полі наукового аналізу і українських дослідників (В. Бакіров, І. Бех, А. Беленька, Н. Бібік, Г. Васянович, М. Євтух, З. Карпенко, О. Научитель, О. Плахотнік, Г. Радчук, А. Ручка ін.).

Для проблеми, яку нами порушено у статті, особливе значення відводимо науковим здобуткам, яких досягли сучасні українські учені В. Мицько, З. Карпенко, Г. Радчук та ін.

З. Карпенко визначила цінності особистості як диспозиційне ядро аксіопсихіки,

зазначаючи на тому, що цінність, будучи неодмінним корелятом психічного, утворює ціннісно-смыслову сферу особистості (аксіопсихіку). Власне вона і репрезентує цілісний зовнішньо-внутрішній, суб'єкт-об'єктний доцільний зв'язок між явищами [2].

У працях В. Мицько виокремлено низку найпоширеніших форм репрезентації особистісних цінностей: "цінність як інтенція", "значущість", "позитивна значущість і користь", "ідеал", "усвідомлений смисл", "спрямованість і мотив", "мета", "ціннісна орієнтація"[6].

Г. Радчук, відзначала цінності за їх особливі смислові утворення, розглядаючи смисл як "молярну одиницю аксіопсихіки" і як актуальну цінність; значущість певного об'єкта для суб'єкта. Її смисл - це особистісне ставлення, що об'єднує об'єктивні життєві ставлення суб'єкта, предметний зміст свідомості та будову його діяльності [7].

У російської релігійній філософії, зокрема в роботах В. Соловйова, Н. Бердяєва, Н. Лоського, ідеальний і абсолютний характер сфери цінностей визначається через поняття духовності, що має божественне походження. Так, у Н. Лоського основа цінностей - це «Бог і Царство Боже». Він дає таке визначення абсолютної цінності: «це - Бог як саме Добро, абсолютна повнота буття, сама в собі має сенс, який виправдовує її, робить її предметом схвалення, що дає безумовне право на здійснення та перевагу чого б то не було іншому» [4, с. 266].

Безсумнівно, що успіх роботи ЗВО з підготовки висококваліфікованих фахівців багато в чому залежить від якісного набору студентів. Однак слід враховувати, що у першокурсника досить часто виникають розчарування унаслідок його недостатньої поінформованості про майбутню спеціальність, характер діяльності, володіння необхідними здібностями і уміннями, соціальними і психологічними вимогами, що є необхідними задля здобуття фаху і кваліфікації.

Під цінностями розуміються предмети, явища і їх властивості, необхідні суспільству загалом і особистості зокрема, як засоби задоволення потреб. Вони формуються у процесі засвоєння особистістю соціального досвіду і відображаються в її цілях, переконаннях, ідеалах, інтересах. У них відображені уявлення студентів, про бажане. У формуванні певних цінностей, здатних задовольнити потреби студентів, проявляється єдність фізичного, психічного і соціального розвитку особистості [6]. Таким чином, цінності можуть розумітися як: матеріальні (умови занять, якість спортивного екіпірування, пільги з боку суспільства); фізичні (здоров'я, статура, рухові вміння і навички, фізичні якості, фізична підготовленість); соціально-психологічні (відпочинок, розвага, задоволення, працьовитість, навички поведінки в колективі, почуття обов'язку, честі, совісті, благородства, засоби виховання та соціалізації, рекорди, перемоги, традиції); психічні (емоційні переживання, риси характеру, властивості і якості особистості, творчі задатки); культурні (пізнання, самоствердження, самоповага, почуття власної гідності, естетичні та моральні якості, спілкування, авторитет).

До духовних цінностей відносяться громадські ідеали, установки і оцінки, нормативи і заборони, цілі і проекти, еталони і стандарти, принципи дії, виражені в формі нормативних уявлень про благо, добро і зло, прекрасне і потворне, справедливе і несправдливе, правомірне і злочинне, про сенс історії і призначення людини і т. д. [1].

Духовні цінності спрямовують освітнє, професійне і соціальне самовизначення особистості, її внутрішню мотивацію, вибір образу свого «Я», траєкторії життєвого шляху.

У розвитку духовних цінностей майбутніх фахівців викладач грає ключову роль. При цьому сам викладач «повинен бути вихований», володіти певними якостями, серед яких основними є: духовне багатство; інтерес до особистісної своєрідності студентів і терпіння в спілкуванні з ними; особистісна і соціальна зрілість (К. Шнайдер); прагнення до самопізнання і самовдосконалення; адекватне ставлення до своїх здібностей і можливостей; особиста відповідальність за свої дії в ситуаціях взаємодії зі студентами; здатністю до співпереживання; значна просунутість у власному зростанні і розвитку. Педагог повинен також володіти професійною компетентністю, володіти прийомами самопізнання і саморозвитку, вміти вибудовувати спілкування зі студентами на основі педагогіки співробітництва (діалогічного принципу та методу). А в сучасних умовах викладач вищої школи повинен ще володіти новими інформаційними та педагогічними технологіями.

Отже, відзначено, що мета освіти полягає не тільки в забезпеченні академічної успішності, але також в розвитку інших аспектів людської особистості. Вона повинна вести до

розвитку глобального мислення, емоційної стабільності і високоморального способу життя, розвивати в людині такий погляд і внутрішнє ставлення, які привели б до якісної зміни її поведінки.

Навчання не може бути простою передачею знання і інформації, воно покликане бути процесом перетворення, провідником людини до досконалості. Можна створити геніальних вчених, інженерів, адвокатів, технологів, керівників, літераторів і т. д., але якщо ці великі майстри будуть позбавлені спокою розуму, любові і доброти, то яке суспільство ми отримаємо? Чи будемо ми щасливі з безпринципними політиками, аморальними бізнесменами, в сім'ях, які не зігріті любов'ю і співпрацею? Усвідомлюючи вищесказане, викладач вищої школи повинен розуміти свою роль у розвитку особистості студента, у тому числі його духовних цінностей і прагнути відповідати сучасним вимогам суспільства.

На підставі об'єднання подібних ознак можна умовно виділити фактори, що впливають на формування духовних цінностей особистості: 1) соціально-психологічні; 2) організаційно-методичні; 3) психолого-педагогічні; 4) матеріально-побутові; 5) соціально-демографічні.

Соціально-психологічний фактор включає чотири складові незалежних змінних:

- 1) соціально-психологічний клімат (згуртованість колективу, індивідуальний і груповий соціометричний статус, громадська думка, взаємини в групі і т. д.);
- 2) сформовані у вузі традиції;
- 3) соціальне оточення, приклад близьких друзів;
- 4) думка батьків, викладачів.

Розвиток і становлення духовних цінностей майбутнього фахівця можливо лише в здоровому студентському колективі. Однак далеко не кожен колектив стає справжнім засобом розвитку і вдосконалення особистості, формування її культури, соціальних, духовних, моральних і професійно значущих якостей. Цілеспрямовано розвивається лише згуртований колектив зі сформованими відносинами взаємної вимогливості і товариської взаємодопомоги, відповідальним ставленням до навчання і громадської діяльності.

Серед різних студентських об'єднань, в яких відбувається розвиток і становлення особистості студента, провідне місце відводиться навчальній групі, що є первинним колективом, тією соціальною серцевиною, з якою студенти пов'язані з першого по випускний курс і проводять в ній більше половини свого часу. Навчальна група - це соціальне мікросередовище спілкування і комунікації, де відбувається навчально-пізнавальна, науково-дослідницька, трудова, фізкультурна, художньо-естетична та інші види суспільно та особистісно корисної діяльності, які посилюють взаємний психологічний вплив один на одного і створюють міцну основу соціалізації та розвитку особистості студента.

Навчальна група виступає як засіб прямого і опосередкованого впливу на особистість, виконує функції регулятора, каталізатора, контролера і організатора. Колектив і колективні форми навчання мають значні потенційні можливості в професійному, соціальному, духовно-моральному формуванні особистості. На жаль, наявні можливості колективу з різних причин реалізуються далеко не повністю, а зміст його діяльності не відрізняється багатством і різноманітністю. Як правило, основна увага зосереджується на питаннях успішності і відвідуваності. За межами уваги залишаються громадська діяльність, організація спільного дозвілля, заняття фізичною культурою і спортом і т. Д. Причинами цього є невідповідність «формальних» і «неформальних» лідерів групи, а також неоднорідність складу групи

Погоджуємось з Н. Нікітіною, що духовно-моральне виховання, світогляд педагога є наслідком не тільки емоційного відгуку на явища життя і навчально-виховної діяльності, але і їх осмислення, глибокого усвідомлення, результатом якого стає побудова його професійної і життєвої позиції. Хоча характерною особливістю процесу формування фізичної культури студента є вплив вихователя на розвиток вихованця, спостерігається і зворотне взаємодія. Якщо викладач фізичної культури не розуміє або не поділяє тієї думки, що виховання є процесом взаємодії між студентом і викладачем і трактує виховання як односторонній, лінійний процес, в ході якого джерелом будь-яких видів активності є він сам, причому реакція студента буде для нього байдужа, то така позиція теж певним чином вплине на здійснення поставленої мети [8].

Екхард Майнберг зазначає, що в свідомості кожного викладача існує певний образ студента, глибинну сутність якого він не завжди уявляє собі досить ясно. При цьому можливі

мінімум два екстремальних, протилежних образи. Наприклад, в основі «закритої концепції викладання», дотримуючись якої викладач педантично стежить за строгим дотриманням чітко встановленої послідовності в застосуванні будь-яких, навіть самих незначних навчальних прийомів, лежить певне уявлення про студента, якийсь його імпліцитний образ.

Викладач, що спирається на такого роду «закриту концепцію викладання», керується виключно діловою стороною питання, до найдрібніших подробиць розробляючи методику викладання, яка дозволяє студентам діяти тільки відповідно до його заздалегідь сформованих цільових установок і очікувань. «Закрита концепція викладання» виходить з образу студента, зводячи його, в кінцевому рахунку, до якоїсь подоби механізму, що реагує на суто зовнішні подразники. Викладання в цьому випадку визначається рамками жорсткої причинно-наслідкової схеми.

Такому стилю, за якого особистість студента, по суті справи зникає, перетворюючись на якусь малу величину, відповідає одностороння концепція викладача, спрямована на обов'язкове досягнення певної мети, абсолютно очевидно. Оскільки викладач стурбований лише суворим дотриманням принципів своєї концепції, він майже напевно буде прагнути до здійснення своєї мети без врахування інтересів студентів.

Протилежна точка зору пов'язана з «відкритою концепцією викладання». Організований на її основі навчальний процес враховує інтереси дітей, їхню поведінку не втискають у рамки заздалегідь встановлених життєвих шаблонів і схем, від яких вони не мали б права відступити ні на крок. В основі цієї концепції лежить образ студента, орієнтований на розвиток вільної самостійності і творчих можливостей. Таке викладання є прямою протилежністю спочатку запрограмованого навчального процесу, що представляє собою парадигму закритої концепції.

Висновки. Задля здійснення відкритого викладання викладачеві рекомендується займати відносно студента позицію, сповнену турботою, повагою, терпінням, розумінням і толерантністю. Студент при цьому сприймається як особистість, що володіє правом на свободу дій. Важливу роль у формуванні духовних цінностей особистості грає організаційно-методичний фактор. Він включає в себе всі сторони і різноманіття впливів на студента. У ньому відбивається сукупність принципів побудови методів і форм навчальної організації та поза навчальної діяльності. Ціннісне ставлення особистості до освітньої діяльності є інтеграцією більш приватних відносин: відносин особистості до різних форм і засобів навчання, що включає аксіологічний, інтелектуальний, емоційний і діяльнісний компоненти.

Список використаних джерел

1. Вижлецов Г. П. Аксіологія: становлення та основні етапи розвитку // Соціально-політичний журнал. 1995. № 6. С. 61-73.
2. Карпенко З.С. Аксіологічна психологія особистості: [монографія] Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. 512 с
3. Леонтьєв Д. А. Методика вивчення ціннісних орієнтацій. М., 1992, 450 с.
4. Лоський Н. О. Бог і світове зло. М.: Республіка, 1994. 560 с.
5. Леонтьєв Д. А. Методика вивчення ціннісних орієнтацій. М., 1992, 239 с.
6. Мицько В.М. Психологічні особливості аксіогенезу майбутніх психологів: автореф. дис. канд. психол. наук.: 19.00.07. Прикарпатський нац. Університет, Івано-Франківськ, 2007. 18с.
7. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи: [монографія] Тернопіль: ТНПУ, 2009. 415 с.
8. Рассел Б. Історія західної філософії: У 2 т. М.: Міф, 1993. Т 1. С.45
9. Рассел Б. Історія західної філософії: У 2 т. М.: Міф, 1993. Т 1. С.89

References

1. Vizhletsov G. P. Aksiolohyia: stanovlennya ta osnovnl etapi rozvitku // Sotsialno-polltichniy zhurnal. 1995. 6. S. 61-73.
2. Karpenko Z.S. Aksiolohichna psihologiya osobistostl: [monograflyia] Ivano-Franklvsk: Llleya-NV, 2009. 512 s

3. Leontev D. A. Metodika vivchennya tslnnlsnih oriEntatsly. M., 1992, 450 s.
4. Loskiy N. O. Bog I svltove zlo. M.: Respubllka, 1994. 560 s.
5. Leontev D. A. Metodika vivchennya tslnnlsnih oriEntatsly. M., 1992, 239 s.
6. Mitsko V.M. Psihologlchnl osoblivostl akslogenezu maybutnlh psihologlv: avtoref. dis. kand. psihol. nauk.: 19.00.07. Prikarpat'skiy nats. Unlversitet, Ivano-Frankl'vsk, 2007. 18s.
7. Radchuk G. K. Akslopsiologlya vischoYi shkoli : [monograflya] Ternopll : TNPU, 2009. 415 s.
8. Rassel B. Istorlya zahldnoYi fillosofiYi: U 2 t. M.: Mlf, 1993. T 1. S.45
9. Rassel B. Istorlya zahldnoYi fillosofiYi: U 2 t. - M.: Mlf, 1993. T 1. S.89

РОЛЬ ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА
Лысенко А.М.

Аннотация. В статье представлены понятия «ценностей» учеными разных отраслей и разных стран. Отдельно проанализированы понятия «духовные ценности», и отмечено, что в науке нет однозначного их определения. Доказано, что именно ценностные ориентации очень важны в процессе учебно-воспитательного процесса. Аргументировано, что воспитание духовных ценностей у студентов будет способствовать формированию качественной, современной личности, которая сможет полноценно функционировать в современном обществе.

Ключевые слова: ценности, духовные ценности, ценностная парадигма преподавателя.

THE ROLE OF SPIRITUAL VALUES OF FUTURE PEDAGOGES AS A PEDAGOGICAL PROBLEM
Lysenko O.M.

Abstract. The article provides an understanding of "values" by scientists from different fields and different states. Separately analyzed the concept of "spiritual values". It is noted that in science there is no definite definition of them. Therefore, it is not so simple to concretize, optimize and structure the educational process. In scientific researches of the last decades the nature and essence of values in the context of philosophical, psychological and pedagogical approaches are comprehended. On their basis, axiological aspects are singled out. The scientific achievements of scientists do not adequately represent a coherent picture of spiritual values, which reveals their content, manifestation and formation in the process of professional training of students. The notions of "values" and "value orientations" have repeatedly been in the field of scientific analysis and Ukrainian researchers. For the problem that we have raised in the article, we attach particular importance to the scientific achievements that modern Ukrainian scholars have achieved. The author proved that values are understood to mean objects, phenomena and their properties, which are necessary for society as a whole, and for individuals, in particular, as means of satisfying needs. They are formed in the process of assimilating the personality of social experience and reflected in its goals, beliefs, ideals, interests. To the spiritual values are public ideals, installation and evaluation, norms and prohibitions, goals and projects, standards and standards, principles of action, expressed in the form of normative representations of good, good and evil, beautiful and ugly, fair and unfair, lawful and criminal, about the meaning of history and the purpose of man. It is proved that spiritual values direct the educational, professional and social self-determination of the individual, his inner motivation, the choice of his own self, the path of life.

Key words: values, spiritual values, teacher's paradigm value.